

Türk Kültüründe Silah ve Hegemonik Erkeklik Sembolü Olarak Silahın Kullanımı

Weapons in Turkish Culture and the Use of the Weapon as a Symbol of Hegemonic Masculinity

Ahmet Emin ŞAHİNER*

Öz

Silah Türk kültür tarihinin en eski dönemlerinden itibaren farklı boyutlarıyla hayatın bir parçası olagelmıştır. Türklerin yaşam şartlarına bağlı olarak bir yandan hayatta kalmanın vesilesi olan silah, bir yandan da kültürel bir ögeye dönüşüp sembolik anlamlar kazanmıştır. Özellikle atlı-göçebe dönem geleneksel yaşam biçimi içerisinde silah, kahramanlığın, gücün ve iktidarın gerçekleşmesinin temel unsuru olmuştur. Bu bağlamda erkeklik ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının popüler ifadesiyle- hegemonik erkeklik ile silahlar arasında yakın ilişkinin olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlardan biridir. Erkeklik rolünün inşasında silahla sağlanan güç, farklı toplumlarda değişkenlik gösterebilir. Bu çalışmanın konusunu silahın Türk kültüründe erkeklik ve güçle olan ilişkisi teşkil etmektedir. Çalışmada toplumsal cinsiyetçi yaklaşımlardan hegemonik erkeklik bağlamında, silahın geçmişten bugüne işlevlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmek amaçlanmıştır. Öncelikle yazılı kaynaklarından hareketle eski Türk topluluklarında, Türk silah kültürü ve bu kültürü etkileyen unsurlar tespit edilmiştir. Geçmişteki silahın hayatta kalma mücadelesinde üstünlük ve güvenlik işlevlerinin, günümüzde ataerkil toplum düzeniyle yetişmiş insanların erkeklik inşa süreçlerine etkisi ve silahın suç olgusuyla olan ilişkisi istatistiksel veriler ışığında tartışılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar itibarıyla silahın geçmişte insanın tabiat unsurları ve diğer insanlarla olan mücadelesinde ayakta kalmasını sağlayan temel unsurlardan birisi olduğu görülmüştür. Bugüne gelindiğinde ise çeşitli boyutlarıyla silahın, ataerkil kültür kodlarına bağlı olarak sembolik anlamlar kazanıp güç ve iktidar göstergesi hüviyeti kazandığı tespiti elde edilen sonuçlar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Türk silah kültürü, Toplumsal cinsiyet, Erkeklik/Hegemonik erkeklik, Bireysel silahlanma, Suç ve şiddet.

Abstract

Weapons have been a part of life with different dimensions since the earliest periods of Turkish cultural history. Depending on the living conditions of the Turks, the weapon, which is a means of survival, has also turned into a cultural element and gained symbolic meanings. Especially in the traditional life style of the horse-nomadic period, the weapon has been the main element of the realization of heroism, power and domination. In this context, it is one of the results of various studies that there is a close relationship between masculinity and -as the popular expression of gender studies- hegemonic masculinity and weapons. The power provided by weapons in the construction of the role of masculinity may vary in different societies. The subject of this study is the relationship of the weapon with masculinity and power in Turkish culture. In this study, it is aimed to comparatively evaluate the functions of the weapon from past to present in the context of hegemonic masculinity, one of the gendered approaches. First of all, based on written sources, Turkish weapon culture and the factors affecting this culture were determined in the old Turkish communities. The effects of the superiority and security functions of the weapon in the struggle for survival in the past, on the masculinity building processes of people who have grown up with the patriarchal society today, and the relationship between the weapon and the crime phenomenon are discussed in the light of statistical data. In terms of the results obtained in the study, it was seen that the weapon was one of the basic elements that ensured the survival of man in his struggle with the elements of nature and other people in the past. When it comes to today, it is among the results obtained that the weapon, with its various dimensions, gains symbolic meanings depending on the patriarchal culture codes and gains the identity of power and power indicator.

Keywords: Turkish weapon culture, Gender, Masculinity/Hegemonic masculinity, Individual armament, Crime and violence

Extended Summary

Folklore, which has existed as a scientific field of study since the 19th century, includes all cultural yields within its field of study. Accepting that culture is a dynamic phenomenon that develops and changes leads to the renewal of methods, approaches and

* Öğretim Görevlisi, Yozgat Bozok Üniversitesi, TÖMER, a.eminsahiner@yobu.edu.tr / ORCID: [0000-0002-2651-4232](https://orcid.org/0000-0002-2651-4232)

compositions in folklore; psychology, sociology, anthropology, history, education, architecture etc. Since it is at the intersection of disciplines, it has evolved into "cultural science" and paved the way for the development of new perspectives. (Ekici, 2004, p. 1-11; Çobanoğlu, 2005, p.21, 23; Ersoy, 2012, p.5-13; Nahya, 2017: pp. 166-168; Avcı, 2020, p. 118-119 In this study, the perspectives of folklore and other disciplines were tried to be discussed together. First of all, with the data determined from the written and oral sources of Turkish culture, the place and importance of the weapon in the life of the Turks has been determined. With these determinations, folkloric evaluations have been made on the functions of the weapon from past to present in the context of hegemonic masculinity, one of the gendered approaches. The effects of the superiority and security functions of the weapon in the struggle for survival in the past, the masculinity building processes of the people who have grown up with the patriarchal society today, and the relationship between the weapon and the crime phenomenon are discussed in the light of statistical data.

Turks are a nation that lived together with weapons in different periods of history. Weapons have been symbolized as a means of existence and survival since the ancient times of Turkish culture, and they are the basic element of the realization of heroism, power, power and dominance. In addition, the role of the weapon in the formation of the 'army' and 'family', which are important institutions of the old Turkish state tradition, is great. The existence of these institutions results in the transformation of power into success in Turkish struggles.

Weapons and war equipment have a great importance in Turkish culture. Weaponry; It turns into a cultural symbol that is reflected in the food, life, habits, feelings and thoughts of the Turks throughout their life, from the time they were born to the world. In the use of weapons, the place of the horse as a combat power and comrade in arms is undeniable. Turks have been living on horseback since childhood and died on horseback. In this respect, horses are seen as "companions in arms" in wars and in the use of weapons.

It is seen that the trilogy of horse, horse and weapon has turned into an important cultural code in the Turkish cultural tradition since the earliest periods of Turkish culture. Even today boys use "weapons" etc. being raised with toys; toys such as dolls and kitchen-houseware are bought for girls. With the toys given to children, they are taught what roles they will play in their future lives.

The roles that societies impose on human beings, who are biologically separated from each other as male and female, constitute their gender roles. Gender roles can emerge in different characteristics within the framework of each society's own culture.

It is clear that weapons have a place in the construction of hegemonic masculinity. At this point, it will be necessary to look at the concept of crime, which is as old as the existence of a weapon. The first laws regarding which actions would constitute a crime with the settlement of people and the invention of writing appear with many examples such as the Laws of Hammurabi, the Roman Twelve-Plate Laws, the Hittite Laws. It is necessary to take into account that the transition from hunting-gathering activities to production is effective as a factor affecting the development of crime. When human beings produce more than they need, the field of economy and commerce has emerged, having more, inequality of sharing, etc. approach to crime has increased. As another factor, industrial revolutions and technological developments have affected the development of crime. Population growth and rapid developments are also important factors that increase the type and increase of crime (Göver ve Şenol, 2017, p. 195-196). While analyzing the crime sociologically, a perspective that addresses its biological, psychological, legal, moral, political, economic and cultural aspects should be taken into account.

It is one of the results of various studies that there is a close relationship between masculinity and - in the popular expression of gender studies - hegemonic masculinity and weapons. The power provided by weapons in the construction of masculinity may vary in different societies. Today, it is possible to associate armament in Turkey with hegemonic masculinity. However, when we look at the Turkish weapon culture, it is seen that the weapon has been used as a means of defense against the enemy and destroying harmful animals since the earliest Turkish communities. Considering that the death penalty in the Turkish legal system for killing a man and drawing a sword in peacetime is considered, in the past, in Turkish culture, weapons were instrumental in peace and survival, not crime.

With the specialization in the world, industrialization, the development of weapon technology, the increase in the variety of weapons and the weapons becoming easily accessible, people can almost become a crime machine. Today, individual weapons appear as an element of violence in the construction of hegemonic masculinity. In our age, where heroism can be done with science and career, in Turkey, weapons should not be considered as a symbol of power, but as "adult toys" for crime and violence, where weak people try to prove themselves.

Giriş

Halk bilimi, kültürel verimlerin bütününe çalışma alanı içinde barındıran genel anlamda “kültür bilimi” olarak da tarif edilebilecek bir perspektife sahiptir. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda kültürün gelişen ve değişen dinamik bir olgu olduğunun kabul edilmesi halk bilimindeki yöntem, yaklaşım ve terkiplerin yenilenmesine gönderme yapılmaktadır. Ayrıca psikoloji, sosyoloji, antropoloji, tarih, eğitim, mimari vd. disiplinlerin kesişim noktasında bulunması sebebiyle de “kültür bilimi”ne evrilerek yeni bakış açıları geliştirilmesine zemin hazırladığı vurgusu yapılmaktadır (bkz. Ekici, 2004, s. 1-11; Çobanoğlu, 2005, s.21, 23; Ersoy, 2012, s.5-13; Nahya, 2017: s. 166-168; Avcı, 2020, s. 118-119). Bu çalışmada, halk bilimi merkezli olarak disiplinlerarası bakış açısını izlemek amaçlanmıştır. Bu teorik geri plan ışığında Türk kültüründe çeşitli yönleriyle önemli bir yer işgal eden silah konusu erkeklik simgesi olarak incelenmiştir. Halk bilimi çalışmalarının özellikle erken dönem evrelerinde daha çok metin merkezli çalışmalar yer almıştır. Ancak bugün geline nokta yazılı metinlerin yanı sıra kültürün bütün unsurlarının modern halk bilimi çalışmalarının inceleme konusu olabildiği görülmektedir. Türk kültüründe silah konusu bu çerçevede çalışmaya konu edilmiştir. Biz de burada silahın bir kültürel metin olarak düşünüldüğünde hangi anlamları içerdiğini ortaya koymaya çalıştık. Tarihsel süreçte insan topluluklarının doğayla ve diğer topluluklarla mücadelesinde güç kaynağı ve aracı olarak silah bir üstünlük rolü oynamıştır. Türk kültür tarihinde atlı-göçebe dönemde aynı rolü görmek mümkündür (bkz. Kafesoğlu 2003, s. 200-208). Bu mücadelecilik yaşam tarzı, toplum içerisinde bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini de belirgin hale getirmiştir. Geçmişten bugüne bakıldığında ise pek çok kültürel unsurun değişen yaşam şartlarına bağlı olarak sembolik boyuta taşındığı görülmektedir. Silah da bugünün dünyasında erkeklik toplumsal cinsiyetinin bir simgesine dönüşmüştür.

Diğer taraftan çalışmanın odak noktalarından birisi olan toplumsal cinsiyet kavramı da güncel halk bilimi çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Türk kültürünün temel unsurlarını yeni kavram ve yaklaşımlarla ele almak söz konusu metinlerin anlaşılmasına önemli katkı sağlayacaktır. Bu minvalde toplumsal cinsiyet kavramına bakıldığında felsefe, sosyoloji, halk bilimi, etnoloji ve daha başka pek çok bilim alanının ilgi odağında olduğu görülmektedir. Modern toplumu ve bu toplumun bireylerini anlama süreçlerinde toplumsal cinsiyet kimliğinin ve rolünün önemini bu çalışmalardan hareketle söylemek mümkündür

(bkz. Connel 1998; Dökmen, 2010; Fine, 2011; Bourdieu, 2015; Saygılıgil, 2016; Nahya, 2017; Duman, 2022).

Türk Kültüründe Silah

Silah ve savaş araç gereçleri Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal hayatta silah farklı işlevleriyle öne çıkmış; insanların yemelerine, yaşantılarına, alışkanlıklarına, duygu ve düşüncelerine, sanatlarına kadar yansıyan kültürel bir sembole dönüşmüştür. Silah kullanımında, savaş gücü ve silah arkadaşı olarak atın yeri yadsınamaz. Türkler, çocukluktan itibaren at üstünde yaşamlarını sürdürmekte ve at üstünde ölmektedirler. Bu bakımdan savaşlarda ve silah kullanımında atlar birer “silah arkadaşı” olarak görülmektedir. Atı evcilleştiren Türkler; sosyal, siyasi, ekonomik, dini ve askeri alanda atlarıyla birlikte hareket etmelerinden dolayı “Atlı Kavimler” olarak anılmışlardır. (Durmuş, 2016, s. 218-221).

Eski Türk silahları; ok, yay, kılıç, kama, mızrak, zırh, miğfer ve kalkan olarak sıralanmaktadır. Türk kültür tarihine bakıldığında İlhamı Durmuş (2016)’un da ifadeleriyle ok ve yayın çok eski devirlerden itibaren kullanıldığı görülmektedir. Tunç, demir, kemik veya taş uçlu (temrenli) oklar kullanan Türkler, savaştan önce oklarının ucunu keskinleştirip etki gücünü artırarak silahlarını geliştirmiştir. Çeşitli şekil ve özellikte yapılan ok ve yaylar, hem bir savaş aleti hem de bir avlanma, besin elde etme gereci olarak kullanılmışlardır. Ucuna, zehir konulan okların ölümcül tehlikeli bir silah olduğunu belirten Durmuş, bunları “ilkçağın uzaktan güdümlü silahları” olarak tanımlamaktadır. Hunların yaptığı ve ilk defa Mo-tun zamanında kullanılan ıslıklı (vızıldayan) oklar ise “en korkunç olanlar” şeklinde belirtilmektedir (Kafesoğlu, 2003, s. 285; Durmuş, 2016, s. 20-21).

Geleneksel Türk silahları içerisinde yer alan ok ve yay birlikteliğini bugünkü ateşli silahlardan tabanca ve mermi ilişkisi üzerinden daha kolay algılanabilmektedir. Durmuş’un da ifadeleriyle; genelde düz veya kıvrık beden ile ve iki kısa koldan oluşan yaylar kemik, ahşap veya boynuzdan yapılmaktadır. Yayları muhafaza eden ve “sadak” adı verilen şey, bir tür yay koruma kılıfıdır. Türklerin yaylarının dışarıdan bakıldığında çok azı bu kılıflardan görülebilmektedir. Bir başka silah olan kılıç, Türk silahları içinde önemli bir yer tutmakta ve yüz yüze yapılan mücadelelerde kullanılmaktadır. Ortalama 70-75 cm boyunda ve 3 cm genişliğindeki bu silahlar, demir, gümüş ve tunçtan imal edilmekte ve bazılarının her iki tarafı da keskinleştirilmektedir. Türk silahları içinde daha kısa boylu kılıç türüne kama adı verilmektedir. 30-40 cm.’lik boyları ile dar alanda kılıca göre daha işlevsel bir silah olarak kullanılmaktadır. Yine demir veya keskin uçlu, uzağa atılabilen, uzun saplı mızraklar da Türklerin silahları arasında yer almaktadır. Türkler; genellikle saldıran, baskın güç olarak mücadele etmektedir. Ancak bunun yanında savunmaya ihtiyaç duyduklarında kullandıkları zırh, miğfer ve kalkan da onların önemli silahlarıdır. Genelde demir, deri ve çubuklardan oluşan zırhın farklı türleri yapılmaktadır. Vücudun yara almasını önleyen zırhı giyen Türkler, başlarını korumak için de yine demir ve tunçtan yaptıkları miğferi kullanmaktadırlar. Kılıç saldırısına karşı koruma sağlayan kalkan ise, farklı malzemeden yapılmış şekilleriyle işlevsel tasarımlara sahiptir (Durmuş, 2016, s. 221-227).

Av ve avcılık Türklerin geleneksel yaşam tarzı içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Av için öncelikle binek hayvanı ve hedefi vuracak silah da kültürel hayatın bir parçası haline gelmiştir. Eski Türklerde “çocuklar çok küçük yaşta ata binmeyi öğrenmeden önce, koyunlara ya da iğdiş edilmiş koçlara bindirilmekte, yay gerebilmekte ve kuşlara, gelinciklere, büyük farelere ok atabilmektedirler; büyüdüklerinde beslenmeleri ve giyimleri için gerekli tilki ve tavşanları avlamaktadırlar.” (Durmuş, 2006, s. 229). Buradan bakıldığında Türklerde av, hayatta kalmanın bir gereği olarak doğal bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Avın asıl işlevinin

ise silah kullanma becerisinin çocuklara erken yaşta öğretilmesine imkân veren bir uygulama alanı olarak düşünmek mümkündür.

Türklerde silah kullanımı, İskit/Saka dönemindeki gündelik hayat içerisinde temel uğraşlardan birisi olarak görülmektedir. O dönemde; kadın - erkek birlikte ata biner, ok atar, kargı/kılıç savurur ve düşmanıya mücadele eder. Hunlarda silahın kullanımı da benzer biçimde doğal bir beceri olarak vardır. Hunların hepsi, her zaman savaşa hazır olup demir ya da keskin uçlu uzak mesafelere atılabilen mızraklar kullanmışlardır (Durmuş, 2006, s. 197, 201).

Türklerin silah kullandıkları alanlar incelendiğinde, coğrafyanın onları buna mecbur ettiği görülmektedir. Yer şekilleri ve iklimin insan karakteri üzerinde etkili olduğu bir gerçektir. Türklerin yaşadıkları coğrafyaya bakıldığında doğal unsurların, iklimin Türk kültür ve düşünce sistemini şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sert bir coğrafyada yaşayan Türklerin hayatta kalabilmeleri için her zaman mücadele etmeye hazır olmaları gerekmektedir. Bu mücadele; “tabiata hâkim olmak” ve “yaşamak” için olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmektedir (Koca, 2003, s. 16-17). Türklerin mücadelelerinin her ikisi de silahları ve onları işlevsel olarak kullanmalarıyla mümkün olabilmektedir. Bu noktada; silahın tehlikelere, insan veya hayvan düşmanlara karşı savunma ve yok etme aracı olarak Türk bozkır geleneğinde yer alan av ve avcılıkla da hayvanlara karşı besin sağlamak amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak burada Türk atlı-göçebe kültürünün toplayıcılık esasına dayanmayan, hem yer değiştiren hem de hayvan besleyen bir yapıda olduğunu da ifade etmek gerekir.

Daima sulak ve otlu alan bulmak için yapılan göçler düşünüldüğünde, Türklerin silahlarını avın yanı sıra düşman olarak saydıkları unsurlara karşı da kullandıkları söylenebilir. Otlak kavgalarının sık yaşanması, toplum üyelerinin iyi silah kullanmayı gerekli kılmaktadır. Canını, malını ve ailesini korumak isteyen herkes, iyi silah kullanmaktadır. Türklerin yaz aylarında silah kullanmayı geliştirmek için at ve ok yarışları düzenledikleri bilinmektedir. Bu yarışmalarda silah eğitimi yapılmaktadır. Düşmanların birikmiş servetini almak, gelir sağlamak amacıyla yapılan akınlar, Orta Asya Türk kültüründe savaşın, mücadelenin devamlılığında silahların kullanıldığı önemli bir aşamadır. Savaş ve akınlarla hem maddi güç hem de itibar sağlanmakta ve bununla birlikte idarecilerin otoritesi artmaktadır. Türk akınları Çin Seddinin yapılmasına sebep olmuş ve bu durum Çinlilerin savaş kıyafetlerinden silahlarına kadar reform yapmalarını gerekli kılmıştır (Koca, 2003, s. 20-24).

Eski Türk toplulukları ve Orta Asya'daki Türk devletlerinin bulunduğu dönemde silah ve silah kültürünü özetledikten sonra, Türk yazılı kaynaklarında silah ve silah kullanma geleneğine bakabiliriz. Türk kültürünün en eski yazılı kaynaklarından olan Orhon Abideleri'nde Türk silahlarından ‘yay’ın bulunmadığı, ‘ok’un ise, iki yerde geçtiği görülmektedir. Türk silahlarını tarih perspektifinden inceleyen ve “Türk Kültüründe Silah” adlı çalışmayı yapan Erkan Göksu bu durumla ilgili Orhon Abideleri'nde “yay”ın olmaması ve “ok”un iki yerde geçmesiyle Göktürklerde silahların kullanılmadığı ve önemsiz olduğu gibi bir yorumun çıkarılamayacağını belirtmektedir. Ayrıca Göktürk ordusunun üçte ikisinin atlı olması ve bunların her devirde hayranlık uyandıran okçulardan olduğu bilgisini paylaşmaktadır (Göksu, 2015, s. 136).

Türk dünyasının Karahanlı sahasındaki söz varlığını ve yazı dilinin dil bilgisi kurallarını eserinde toplayan Kâşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügati't Türk'te av ve silah yapımı malzemeleriyle ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

amaçlıg: nişangah, atış yapmak için yer; argag: balık avlamak için kullanılan ucu eğri demir, olta; awla- : avlamak awlalmak; awlanmak; çanka : bir çeşit tuzak ok kezi, kalabuz : kılavuz; kiş: sadak; koguş : ok yapmak için kesilen ağaç; küzün: kendisiyle serçe kuşu, tarla sıçanı, köstebek gibi şeyler avlanan sıçan cinsinden bir hayvan; okluk: sadak; salngu: kendisiyle çakıl atılan sapan; süngü: mızrak, süngü; taygan :tazı; teke : boynuzundan yay yapılan erkek geyik; temürgen: ok temreni; tış: sapan demiri; tili: ok temreni üzerine sarılan sıırım; tor : tuzak, kuş ve balık avlanan ağ; tüweklik: serçe kuşu vurmak üzere üfürülerek yuvarlaklar atmak için oyulan ağaç dalı; ukruk: kement; ularlıg tag: kekligi çok dağ; ulun: temrensiz ok; ulunlug er: temrensiz, yeleksiz okları bulunan kişi; üçlüç: başları demirle birleştirilerek üç çubukla yapılan tavşan tuzağı; yapgak: kuş avlanan bir çeşit tuzak; yeten: kendisiyle ok atılan tahta yay (İlhan-Şenel, 2008, s. 261-262).

Divan-ı Lügati't Türk'te 26 sözcüğün av ve avcılıkla ilgili olduğu görülmektedir. Silahların yanında silah yapımında kullanılan sözcükler de mevcuttur.

İslami Türk edebiyatının ilk eserlerinden birisi olan Kutadgu Bilig'de silah adı olarak geçen “kılıç kamçılıg” sözcüğü, Dîvânu Lügâti't-Türk'te “kılıç berke/kamçı” adıyla ve “içinde kılıç olan kamçı” olarak geçmektedir (Göksu, 2009, s. 270). Silah kullanımıyla ilgili olarak Kutadgu Bilig'te hükümdara “vur, al, dağıt” tavsiyesi bulunmaktadır. Bunun anlamı; düşman ile savaş, elindeki birikmiş servetini al ve halka dağıt demektir (Kutadgu Bilig, 1974, s. 2052, 2053, 2279'dan aktaran Koca, 2003, s. 21). Eserde savaşçılar ise; sıcakta, soğukta, aç, tok, yaya ve çıplak hâlde, kılıç, balta ve ok darbelerine maruz kalan, her zaman silah taşıyan, düşmanı vuran ve zafer kazanan kimse” şeklinde tarif edilmektedir. Savaşçının yemeğinin, atının ve silahın bol olması gerektiği ifade edilmektedir. Kumandanın yapması gerekenler ise şöyle nakledilmektedir:

Kumandan bütün arzusunu kılıcı ile istemeli, vurmali, almali, vermeli ve böylelikle şöhretini büyütmelidir. Etrafına toplanan mert yiğitleri, silah arkadaşlarını yedirip içirmeli, giydirip kuşatmalı, onlara çok at, koşum, köle ve cariyeye ihsan etmelidir ki ona güvensinler ve onun için tatlı canlarını feda edebilsinler (Göksu, 2009, s. 272-273).

Atlı-göçebe dönem yaşam tarzının yansıması olarak destan metinleri Türk silah kültürüyle ilgili önemli göstergelerin yer aldığı bir diğer edebiyat ürünüdür. Cevdet Avcı'ya göre “Sözlü geleneğe dayalı Türk halk anlatılarında erkeklik, toplumsal yapının varlığı ve devamlılığını sağlamak adına sınırları belli ve katı rollerle şekillenir. Anlatıların ortaya çıktığı çevresel ve toplumsal şartlar bunu zorunlu kılar” (Avcı, 2020, s. 127-128). Bu bağlamda eski Türk destanlarından Oğuz Kağan Destanı'nda ok, yay, kargı ve kalkan gibi silahların kahraman tarafından kullanıldığı görülmektedir. Oğuz Kağan, vahşi hayvanlarla mücadele etmek için bu silahları kullanmaktadır. Destana göre; büyük bir ormanın içinde insanları ve atları yiyen bir gergedan bulunmaktadır. Gergedan çok büyük ve tehlikelidir. Halka çok fazla eziyet çektirmektedir. Gergedanı avlamaya karar veren Oğuz Kağan ava çıkar. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanını alarak ormana gider. Önce bir geyik avlayıp onu ağaca asar. Ertesi sabah geldiğinde geyiğin bir ‘canavar’ tarafından yok edildiğini görür. Ardından bir ayıyı altın kuşağı ile ağaca bağlar ve oradan uzaklaşır. Yine ertesi sabah döndüğünde ayının da bıraktığı yerde olmadığını görür. Bu sefer ağacın dibinde kendisi gergedanı beklemeye başlar. Gergedan gelip başı ile Oğuz'un kalkanına vurur, Oğuz gergedanı öldürür, başını keser ve alıp gider. Tekrar geldiği zaman gergedanın bağırsaklarını yiyen doğanı da oku ile vurur, öldürür ve başını keser. Oğuz Kağan başarılarının silahlarına borçlu olduğunu düşünmektedir. Bu durumu destan metninde kendi kendine şöyle ifade eder: “Gergedan geyiği yedi, ayıyı yedi. Kargım onu öldürdü; demir olsa (olduğu için). Gergedanı ala doğan yedi, okum önü öldürdü; bakır olsa (olduğu için)” (Bang ve Arat, 1936, s. 13).

Oğuz Kağan Destanı'nda silahların kullanıldığı bir başka olay şu şekilde geçmektedir: Oğuz Kağan'ın yurduna galibiyet ile dönmesinin ardından, Oğuz Kağan yanındaki aksakallı bilge vezirinin gördüğü rüya üzerine, kendi başarısını devam ettirmeleri amacıyla yurdunu evlatlarına bölüştürür. Onun bilge veziri Uluğ Türük, rüyasında bir altın yay ve üç gümüş ok görür. Altın yay gün doğusundan gün batısına kadar uzanır. Üç gümüş ok da kuzeye doğru gider. Oğuz Kağan bu rüyayı dinleyince oğullarını toplayarak “ Ey oğullarım, ben çok aştım, çok vuruşmalar gördüm, çok kargı ve çok ok attım, atla çok yürüdüm. Düşmanları çok ağlattım, dostlarımı güldürdüm. Ben, Gök Tanrıya borcumu ödedim. Şimdi yurdumu size veriyorum.” diyerek yurdunu oğulları arasında paylaştırır (Bang ve Arat, 1936, s. 33).

Türk kültürünün temel metinlerinden olan Dede Korkut Kitabı'na bakıldığında ise kahramanların vahşi hayvanlarla mücadelelerinde silah görülmemektedir. Kahramanlar, vahşi hayvanlarla güreştikten sonra kılıcı kullanırlar. Bu durumu Mehmet Kaplan; “Burada insanın maddi kuvveti yüceltilmek için alet hakir görülmüştür.” (Kaplan, 1999, s. 86) şeklinde açıklamaktadır. Diğer taraftan Dede Korkut Kitabı'nda insanlarla mücadele ederken silahlar ön plana çıkmaktadır. Kahramanların ok, yay, kılıç, kargı, kalkan, gürz gibi silahları kullandıkları görülmektedir. Ayrıca Dede Korkut Kitabı'nda kahramanların silah almak için karşılığında hayvan verdikleri, değiş tokuş usulü silah edindikleri örnekler de mevcuttur: Bamsı Beyrek; kendi silahları hakkında “aygır virüp alduğum ağ tozlu katı yayum, buğa virüp alduğum boğma kırışım.” (Ergin, 2004, s. 143) ifadelerini kullanır. Kahramanların kullandıkları silahlar üzerinden tarif edildiğine ilişkin örnekler de bulunmaktadır. Kaplan bu örnekleri şöyle tespit etmiştir:

Kıyan Selçük oğlu Deli Tundar, Demir tonlu Mamak, Teke buynuzundan katı yaylu Basat, Demür yaylu Kapçak, atı bahri hoyuzlu Kara Göne oğlu Kara Budak”. Kahramanlar yemin ederken de silahlarını kullanmaktadırlar: “Yir kibi kertileyin, toprak kibi savrıluyın, kılıcuma toğranayın, ohuma sancılayın.” Dede Korkut Hikâyelerinin sonundaki dualarda, genellikle silahın kullanıldığı görülmektedir: “Çapar ilen ağ boz atun büdrimesün. Çalışnada kara polat öz kılıcun gedilmesün, dürüşür iken ala gönderün ufanmasun...(Kaplan, 1999, s. 88-89).

Silahlarını kendi özelliklerinin önünde söylemek, silahıyla nam salmak, yemin veya dua ederken silahların ismini telaffuz etmek Türk silah kültüründe, özellikle Dede Korkut hikâyelerinde silaha verilen önemi göstermektedir.

Dede Korkut Kitabı'nda ok ve yay, genellikle av veya düğün törenlerinde kullanılmaktadır: Banı Çiçek nişanlısı Bamsı Beyrek ile ok yarışması yapar. Beyrek, esaret bittikten sonra nişanlısı ile evlenmek isteyen Yalancı oğlu Yaltacuk'un düğününde Oğuzları bir yüzüğe ok atarken bulur. Eski destanlardan Oğuz Kağan Destanı'nda kahramanlık, cesaret, güç sembolü olan silahın, Dede Korkut Kitabı'nda “bir maharet ve eğlence vasıtası” (Kaplan, 1999, s. 89) olduğu görülmektedir. Cesaret, evlilik, kahramanlık imtihanlarının Dede Korkut Kitabı'nda karşılaşılan başlıca imtihan motifleri olduğunu belirten Avcı'nın ifadesiyle, “...Söz konusu yaşam biçimi içerisinde teste tabi tutulan birey, kendini çeşitli bakımlardan ispat etmekte, geliştirmekte ve toplumsal meşruiyet kazanmaktadır. Kahramanın yeteneklerinin sınanması, onu aynı zamanda gelecekte elde edeceği konuma hazırlamaktadır” (Avcı, 2016, s. 242).

Türk kültürünün temel metinlerinden hareketle burada sıralanan örneklere dayanarak silahların, Türk kültürünün bilinen eski zamanlarından itibaren var olmanın, hayatta kalmanın vesilesi olarak sembolleştiğini ve kahramanlığın, gücün, iktidarın, hâkimiyetin gerçekleşmesinin temel unsuru olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında eski Türk devlet geleneğinin önemli kurumlardan ‘ordu’ ve ‘aile’ oluşturulmasında silahın payı büyüktür. Bu kurumların varlığı, Türklerin mücadelelerinde gücün başarıya dönüşümü olarak sonuçlanmaktadır. Eski Türklerde birey/savaşçı/kahraman herkes, ailesini ve malını korumak için asker gibi silah kullanmak, yetişmek zorundadır. Bu yüzden “ordu halk, halk da ordu”dan

oluşmaktadır. “Baba ailesi” (Koca, 2003, s. 88-89) olarak tanımlanan Türk kültüründeki aile yapısında babanın görevi; ailenin geçimini sağlamak, onlara bakmak, korumak, evlatlarını evlendirmektir.

Hegemonik Erkeklik Sembolü Olarak Silah ve Bireysel Silahlanma İlişkisi

Takip edilebildiği kadarıyla “bozkır kültür çağı”ndan itibaren Türk kültüründe silah çeşitlerinin farklı işlevleriyle gündelik hayat içerisinde var olageldikleri görülmektedir. Coğrafya ile birlikte üretim-tüketim ilişkilerinin de değişmesi silahın sembolik yanlarıyla kültürel bir koda dönüşmesine yol açmıştır. Bu bağlamda günümüzde erkek çocuklar “silah” vb. oyuncaklarla yetiştirilmekte; kız çocuklarına bebek, mutfak-ev eşyası tarzında oyuncaklar alınmaktadır. Çocukların eline verilen oyuncaklarla onların ilerideki yaşamlarında hangi rollerde bulunacakları da öğretilmektedir.

Biyolojik yönden birbirinden kadın ve erkek olarak ayrılan insana, yetiştikleri kültürün yüklediği roller, onların toplumsal cinsiyet kimliklerini oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri her toplumun kendi kültürü çerçevesinde farklı özelliklerde ortaya çıkabilmektedir. “toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilmesidir.” (Dökmen, 2017, s. 31). Buna bağlı olarak bugünün dünyasında çocukluk döneminden itibaren oyuncaklar, kıyafetler, renkler vd. kültürel unsurlar aynı zamanda bireylere toplumsal cinsiyet yüklemesi yapmaktadır. Bu da kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir.

Dünyada farklı kültürlerin kendi düşünce sisteminde erkeklik ve kadınlık rolleri, toplumsal cinsiyet algıları bugüne kadar bilimsel çalışmalara konu edilmiştir. Erkekliğin bilim dünyasında sorgulanması ise oldukça yakın tarihlerde 1990’lı yıllarda başlamıştır. Erkeklik çalışmalarının başlamasında; Avustralyalı toplumbilimci R.W.Connell’in “Masculinities” (Erkeklikler) adlı çalışmasının 1995 yılında yayımlanması ile erkeklik çalışmalarının bağımsız bir araştırma alanı olduğu kabul edilmiştir. Erkeklik çalışmaları; eril kimliklerin nasıl inşa edildiğini ve erkeklerin bireysel veya belli bir topluluk olarak birbirlerine benzerliklerini ve/ya birbirlerinden farklılıklarını araştıran temel almaktadır. Connell’in söz konusu çalışması yayımlanana kadar, erkek ve erkeklik çalışmalarının -feminist kuramlar ve kadın çalışmalarının -1950’lerden bu yana gösterdiği gelişimle kıyaslandığında- ihmal edildiği ve erkeklerle ilgili konuların bilimsel araştırmalara konu edilmediği görülmektedir. Dünyada erkeklik çalışmalarına “Michael Kimmel, Chris Haywood, Mairtin Mac Ghail, Tim Hitchcock, Michèle Cohen, Jeff Hearn ve Todd W. Reeser” gibi kuramcı ve araştırmacılar önemli katkılarda bulunmuşlardır (Horzum, 2018, s. 76-77) Türkiye’de erkeklik konusunda sosyolojik araştırma ve incelemelerin oluşturduğu literatürden bazıları ise Zeybekoğlu (2009 ve 2013), Hıdır (2015), Barutçu (2013) şeklinde sıralanabilir.

Toplumsal cinsiyet çalışmaların içinde erkeklik çalışmalarının belki de tetikleyicisi olarak kabul edilen R.W. Connell’a göre: “Hem kadınlık hem erkeklik farklılaşma gösterir ve onların bu farklılaşmasının anlaşılması da, toplumsal cinsiyet psikolojisi açısından yaşamsal önem taşır.” (1998, s. 230). Buradan hareketle tek bir erkeklik şeklinin olmadığı ve her toplumun kendi kültürel değerleri içinde erkeklik kavramını yeniden ürettiği anlaşılmaktadır. Türk kültüründe erkeklige geçişin sünnetten sonraki aşaması askerlik vazifesi olarak görülmektedir. Askerlik konusu, toplumsal cinsiyet çalışmalarında genellikle sosyolojik açıdan incelenmekte “militarizm” çerçevesinden değerlendirilmektedir (bkz. Barutçu, 2013). Askerlik vazifesi, kültür bilimi açısından incelendiğinde ise, Türk silah kültürünün içinde bir uygulama alanı olarak görülmekte ve aynı zamanda “peygamber ocağı” olarak nitelendirilmektedir. Asker de “Mehmetçik” şeklinde adlandırılmaktadır. Türk düşünce sisteminde vatanın “namus” olarak görülmesi; vatani korumanın “namusu korumak” anlamına gelmesi, silahın erkeklik için önemine işaret etmektedir. Askerlikte “eline silah alan” Türk genci, askerlik vazifesi bitince, sosyo-kültürel olarak evlenmeyi hak etmiş sayılmaktadır.

Ataerkil değerlerin egemen olduğu Türk toplumundaki geleneksel erkeklik algısında; erkeğin her zaman başarılı, güçlü, iktidar sahibi olması, her şeye çözüm getirebilmesi, duygularını asla belli etmemesi, evin geçimini sağlaması ve ailesini koruması beklenmektedir. Dolayısıyla ataerkil toplumda doğan kişinin, o toplumda var olan kültürel değerlerin etkisiyle, erkek merkezli düşünce sistemiyle yetişmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden Mustafa Duman'ın ifadesiyle, "...atasözlerinden deyimlere masallardan efsanelere ve destanlardan halk hikâyelerine kadar tüm sözlü kültür ürünlerinin içerisinde idealize edilen ve ötekileştirilen erkeklik biçimlerinin yansımalarını görürüz." (Duman, 2022, s. 465).

Türk toplumuna uygun bir cinsiyet rolü ölçeğinde, erkekten beklenen davranışların bir kısmı kültürel kod olarak bireylere işlenmektedir. Erkeğin dış dünyaya karşı dayanıklı, katı mücadeleci bir yapıda olması temek beklentiler olarak sıralanabilir. Genel anlamda erkekte olması gereken özelliklere bakıldığında, güç ve mücadele ön plandadır. Türk kültüründe bu unsurların fiziksel gücün yanında silahla sağlandığı eski Türk kaynaklarından itibaren dikkati çekmektedir. Silah, gücün ve mücadelenin bir aracı ve sembolü konumundadır.

Erkeklik çalışmalarında güçlü erkeği "hegemonik erkeklik" içinde değerlendiren sosyologlar; hegemonik erkeklığı, toplumdaki farklı erkeklikler arasında üstün olan erkeklik modeli olarak tanımlamaktadır. Hegemonik erkeğin özellikleri "güç, hâkimiyet, otorite, duygusallıktan uzaklık, heteroseksüellik, homofobik olma, yarışmacılık, iş-güç sahipliği, spor dallarından birisi ile uğraşma, cinsel olarak aktif olma ve risk alabilme"dir. Hegemonik erkeklik kavramı, aslında "ideal" erkeğin ne olması gerektiğine ilişkin görüşleri ve değerleri anlatmaktadır. Bundan dolayı hegemonik erkeklığın tüm özelliklerinin tek bir bireyde toplanması mümkün değildir (bkz. Yavuz, 2014, s. 110-127).

Hegemonik erkeklik üzerinden silahların değerlendirildiği "Good Guys With Guns: Hegemonic Masculinity and Concealed Handguns" adlı makalede; gizli (ruhsatsız) tabancaları kullanan 20 erkekle yapılan görüşmelerden hareketle birtakım değerlendirmeler yapılmaktadır. Erkeklerin silah kullanımlarını açıklamak için erkeklik söylemlerini nasıl kullandıklarını üzerinde durulmaktadır. Araştırma sonunda; bu erkeklerin, eşlerinin ve çocuklarını koruma, yaşlandıkça kaybettikleri güçlerini telafi etme ve kendilerini cömertçe algıladıkları insanlara ve yerlere, özellikle de ırksal / etnik azınlıklara karşı "savunma" arzusuyla motive oldukları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla gizli bir ateşli silah taşıma isteğinin bir kısmının, erkeklerin şiddet ve kendini savunma fantezileri aracılığıyla hegemonik erkeklikle özdeşleşmelerini sağladığını göstermektedir (Stroud, 2012, s. 216-238).

Hegemonik erkeklığın inşasında silahların belirgin bir rolünün olduğu açıktır. Bu noktada silahın -görece- olumlu kimlik inşası işlevlerinin yanı sıra bir suç unsuru olabildiğini de belirtmek gerekir. Dolayısıyla silah sembolizmi üzerinden inşa edilen erkeklik toplumsal cinsiyeti suça, kadından daha yakın olmaktadır. Bunu da gücün kötüye kullanımıyla ilişkilendirmek mümkündür. Göver ve Şenol'un da ifadeleriyle insanların yerleşik hayata geçmeleri ve yazının icadıyla birlikte hangi eylemlerin suç anlamına geleceğine dair ilk kanunlar Hammurabi Kanunları, Roma On İki Levha Kanunları, Hitit Kanunları... gibi pek çok örnekle karşımıza çıkmaktadır. Suçun gelişimini etkileyen bir unsur olarak da avcılık-toplayıcılık faaliyetinden üretime geçişin etkili olduğunu dikkate almak gereklidir. İnsanoğlu ihtiyacından fazlasını üretince ekonomi ve ticaret alanı oluşmuş, daha fazlasına sahip olma, paylaşımın eşitsizliği vb. ile suça yaklaşma artmıştır. Diğer bir unsur olarak sanayi devrimleri ve teknolojik gelişmeler suçun gelişimine etki etmiştir. Nüfus artışı, hızlı gelişmeler de suç çeşidini ve artışını arttıran önemli etkenlerdir. (Göver ve Şenol, 2017, s. 195-196). Suçun sosyolojik olarak analizi yapılırken biyolojik, psikolojik, hukuki, ahlaki, siyasi, ekonomik ve kültürel yönlerine hitap eden bir bakış açısı dikkate alınmalıdır.

Dünyada ateşli silahların bulunuşundan itibaren silahların her geçen yüzyılda geliştikleri bilinmektedir. İlkel silahların, ateşli silahlara dönüşümünden sonra silahlar uzaktan kumanda edilebilen savaş araçları haline gelmiştir. Dünyanın avcı-toplayıcılık döneminde, Türklerde de atlı göçebe kültürde silah bir besin sağlama, hayatta kalma, doğayla mücadele aracı iken; ateşli silahlar toplumların dünya üzerindeki hâkimiyet mücadelelerinde en önemli araçları haline gelmiştir. Amatör silah yapımından silah endüstrilerine, silah piyasasına dönüşen silahlanma, ülkelerin en çok bütçe ayırdıkları yatırım alanı olmaktadır. Günümüzde Türkiye’de -dünyada olduğu gibi- bireysel silahlanma oranı her geçen yıl artmaktadır. İnsanların bireysel silahlanmada amaçları; korunma, savunma olsa da Türk kültüründe düzeni sağlayan, hayatta kalmaya yarayan silahlar artık basit olaylar karşısında, insanların elinde “yok etme aracına dönüşmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Emniyet Genel Müdürlüğü’nün “Bireysel Silahlanmaya Dair 2017 yılı Raporu”nda Türkiye’deki bireysel silahlanma ile ilgili olarak; son yıllardaki rakamlar verilmektedir. Buna göre “2015 yılında polis sorumluluk bölgesinde 100.836 adet silah ruhsatı verilmiş iken 2016 yılında bu rakam 84.268’ye düşmüştür. Eylül 2017 tarihi itibarıyla da 63.453 adet silah ruhsatı verilmiştir.” Son 10 yılda ruhsatlı silahların sayılarında da azalma meydana geldiği görülmektedir. Örneğin 2006 yılında 85.789 adet silah ruhsatı düzenlenmişken, 2016 yılında bu sayı 84.268 adet olmuştur. Bu oran her ne kadar toplumsal barışın sağlanması açısından olumlu görülebilse de, ruhsatsız (kaçak) silah satışlarının ve kullanımının artması olarak da değerlendirilmektedir. Çünkü son on yılın suç istatistiklerinde ruhsatlı ateşli silahlarla işlenen suç sayısı 25.547, ruhsatsız ateşli silahla işlenen suç sayısı 159.123 olarak belirtilmektedir (URL 1).

Türkiye’de bireysel silahlanma karşıtı bazı vakıf ve organizasyonların son yıllardaki farkındalık çalışmaları dikkat çekmektedir. 1993 yılında kurulan ve kuruluş amaçları;

Geleceğin teminatı olan gençlerimize Atatürk’ün izinde önderlik yapacak kişilik ve beceriler kazandırarak, onları ülkemizin gelişmesine yardımcı ve insanlığa yararlı bireyler olarak yetiştirmek; kişilere hukukun üstünlüğünü benimsetip, uygulamasında katkıda bulunmalarını sağlamak; önderimiz Atatürk’ün Yurtta Sulh, Cihanda Sulh anlayışından yola çıkarak, uyumsuzlukların çözülmesinde barışçıl yolları seçmeyi yeğletmek; bu bağlamda uzlaşma ve (barışı sürdürme ve geliştirme) becerilerini bireylere öğretip benimsetmek...” (URL 2).

olarak belirtilen “Umut Vakfı” bunlardan biridir. Türkiye’de iş hayatının önde gelen ailelerinden olan vakfın kurucularının bireysel silahlanma sonucu çocuklarını kaybetmiş olmaları, bu vakfın esas kuruluş hikâyesini oluşturmaktadır. Vakfın çeşitli kaynaklardan aldığı verilere göre Türkiye’de her yıl ortalama 4500 kişi bireysel silahlarla öldürülmektedir. Bu noktada Umut Vakfı, Türk araştırmacıların, sanatçıların ve gazetecilerin bireysel silahlanmaya yaklaşımlarını irdeleyerek, bu sorunun çözümünde yeni öneri, yaklaşım ve yaratıcı fikirlerin oluşmasını ve uygulanmasını sağlamak amacıyla çeşitli bilim ve sanat dallarında ödüllü yarışmalar düzenlemektedir. Bunlar arasında karikatür, el yazması mektup, afiş, fotoğraf, öykü, çizgi film (animasyon), belgesel, resim, heykel, kısa film, haber, liseler arası kompozisyon yarışmaları... gibi pek çok sanatsal ve kültürel alan bulunmaktadır. “Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi Danışman Üye” sıfatına sahip Türkiye’deki 5 sivil toplum örgütünden biri olan Umut Vakfı; aralarında kriminoloji, ceza hukuku ve ilköğretim için insan hakları eğitimi de olmak üzere, bilimsel toplantılar ve araştırmalardan oluşan 14 adet kitap, 5 adet kitapçık yayımlamıştır. Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış olan “Yurttaş Olmak İçin...” eğitici ve öğrenci kitapları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda ders kitabı olarak okutulmaktadır (URL 2).

Sonuç

Bireyin dünyaya gelmesiyle başlayan hayat serüveninde içinde doğduğu kültür ve aldığı eğitim-öğretim süreçlerine göre kimlikler, roller, tavır ve davranışlar geliştirir.

Toplayıcı-avcı ve hayvancı-tarım toplumlarında söz konusu kültürel inşa süreçleri daha ziyade dış dünyayla mücadele üzerine kuruludur. Topluluğun üyesi, topluluğun devamlılığını sağlayacak fiziki ve psikolojik meziyetlere sahip olmalıdır. En genel ifadesiyle mücadeleciler bir birey olmak topluluk üyelerinin temel görevidir. Bu zorunluluk topluluğun erkek üyelerinin yanı sıra kadın üyelerinin de rollerini şekillendirmiştir. Güç, cesaret, mücadele ve hüner gibi niteliklerin inşasında ve devamlılığında silah unsurunun önemli bir rolünün olduğunu söylemek gerekir. Bu çerçevede silah, söz konusu becerilerin inşasında toplumsal cinsiyet bakımından bir erkeklik göstergesi işlevi görmüştür. Yukarıda verilen örnekler üzerinden görüldüğü üzere Türk kültürünün temel yazılı ve sözlü metinlerinden bugüne uzanan süreçte silah, sembolik değer taşımış ve erkeklik kimliğinin göstergelerinden birisi olmuştur.

Tarihin değişik dönemlerinde Türkler silahla birlikte yaşamış bir millettir. Silahlar, Türk kültürünün bilinen eski zamanlarından itibaren var olmanın, hayatta kalmanın vesilesi olarak sembolleşmekte ve kahramanlığın, gücün, iktidarın, hâkimiyetin gerçekleşmesinin temel unsuru olmaktadır. Bunun yanında eski Türk devlet geleneğinin önemli kurumlardan ‘ordu’ ve ‘aile’ oluşturulmasında silahın payı büyüktür. Bu kurumların varlığı, Türk mücadelelerinde gücün başarıya dönüşümü olarak sonuçlanmaktadır. Erkeklik ve - toplumsal cinsiyet çalışmalarının popüler ifadesiyle- hegemonik erkeklik ile silahlar arasında yakın ilişkinin olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlardan biridir. Erkeklik inşasında silahla sağlanan güç, farklı toplumlarda değişkenlik gösterebilir. Günümüzde Türkiye’deki silahlanmanın hegemonik erkeklikle ilişkilendirilmesi mümkündür. Ancak Türk silah kültürüne bakıldığında, silahın en eski Türk topluluklarından itibaren düşmana karşı savunma ve zararlı hayvanları yok etme aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Adam öldürmenin, barış zamanı kılıç çekmenin Türk hukuk sisteminde cezasının idam olduğu dikkate alındığında, geçmişte Türk kültüründe silahlar suça değil huzura, hayatta kalmaya vesile olmaktadır.

Silahın erkeklik kimliğinin inşasında toplumsal ihtiyaçlara göre olumlu kullanımlarının yanı sıra suç unsuru olma boyutu da vardır. Bugün dünyada yaşanan ihtisaslaşma, endüstrileşme ile silah teknolojisinin gelişmesi, silah çeşidinin artması ve silahların kolay ulaşılan unsurlar haline gelmesine yol açmaktadır. Bu da silahla işlenen suçların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla hegemonik erkeklikle suç arasında yakın ilişkinin ortaya çıktığını; başka bir ifadeyle silah ve suç arasındaki ilişkinin erkeklik kimliğini suça yaklaştırdığını söylemek mümkündür. Günümüzde bireysel silahlar, hegemonik erkekliğin inşasında birer şiddet unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanlığın bilim ve kariyerle yapılabildiği çağımızda, Türkiye’de silah bir güç sembolü olarak değil, güçsüz insanın kendini kanıtlamaya çalıştığı, suça ve şiddete yönelik “yetişkin oyuncakları” olarak değerlendirilebilir. Buna bağlı olarak Türk kültür tarihinde pozitif bir anlam ve işlev üstlenmiş olan silahın bugünün dünyasında olumsuz yanlarının ön plana çıktığını söylemek yerinde olacaktır. Bugün bireyin sahip olması gereken meziyetler, insanın insanla, toplumla ve devletle olan ilişkilerini belirleyen kurallar değişmiştir. Dolayısıyla silah bu ilişkileri düzenleyen bir araç olmaktan çıkmıştır. Bu zaviyeden bakıldığında silahın, erkeklik toplumsal cinsiyetinde olumsuzlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Kaynakça

- Avcı, C. (2016). Dede Korkut kitabında imtihan motifinin yapısal ve işlevsel özellikleri. *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, Dede Korkut ve Türk Dünyası, 19-23 Ekim 2015, Bildiri Kitabı.* (Ed. Metin Ekici vd.) s. 237-248.

- Avcı, C. (2020). Dede Korkut Kitabı'nda toplumsal cinsiyet tipolojisi üzerine bir inceleme. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Yıl: 8, Sayı: 22, 117-135.
- Bang, W. ve Arat, R. R. (1936). *Oğuz Kağan destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Barutçu, A. (2013). *Türkiye'de erkeklik inşasının bedensel ve toplumsal aşamaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm*. Çev. Bediz Yılmaz. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı.
- Çobanoğlu, Ö.(2005). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dökmen Y, Z. (2017). *Toplumsal cinsiyet ve sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duman, M. (2022). Toplumsal cinsiyet ve erkeklik çalışmaları açısından folklorun Niteliği ve bir yöntem denemesi. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:5, Sayı:2, 461 – 473.
- Dumézil, G. (2012). *Mit ve destan I*. (Çev. Ali Berktaş), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Durmuş, İ. (2016). *Türk Kültürüne giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ekici, M. (2000). Halk, halk bilimi ve halk bilgisi üzerine bir deneme. *Milli Folklor*, S. 45, 2-8.
- Ergin, M. (2004). *Dede Korkut kitabı I*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ersoy, R. (2012). Halk bilimi çalışmalarının gelişimine paralel olarak alan araştırması kavramını yeniden düşünmek. *Millî Folklor*, S. 24 (94), s. 5-13.
- Fine, C. (2011). *Toplumsal cinsiyet yanılsaması*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Göksu, E. (2009). Kutadgu Bilig'e göre Türk savaş sanatı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 2/6: 266-281.
- Göksu, E. (2015). *Türk kültüründe silah*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Göver, İ. H. ve Şenol, D. (2017). Toplumsal bir olgu olarak suç sosyolojik bir analiz. *Journal Of Current Researches on Social Sciences (JoCReSS)*, 7/2: 191-208.
- Hıdır, N. (2015). Erkeklik kimliğindeki değişimlerin sorgulanması, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Horzum, Ş. (2018). Erkek ve erkeklik çalışmaları: sorunsaldan kuramsala. Amasya: *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/4:75-101.
- İlhan, N. ve Şenel, M. (2008). "Dîvânü Lugat'it Türk'e göre av, avcılık ve hayvancılıkla ilgili kelimeler ve kavram alanları", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3-1:259-277.
- Kafesoğlu, İ. (2003). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kaplan, M.(1999). *Türk Edebiyatı üzerinde araştırmalar I*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Koca, S. (2003). *Türk kültürünün temelleri II*. Ankara: Odes Kültür Yayınları.
- Nahya, Z. N. (2017). Toplumsal cinsiyet ve halkbilimini bir arada düşünmek: bir sempozyumun ardından. *ODTÜ THBT Toplumsal Cinsiyet ve Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, 20-22 Mart 2015. Ankara: Ürün Yayınları. s. 166-173.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. (Haz. Feryal Saygılıgil). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Stroud, A. (2012). Good guys with guns: hegemonic masculinity and concealed handguns. *Gender and Society*, 26(2), 216–238. <http://www.jstor.org/stable/23212214>
- Yavuz, Ş. (2014). İktidar olma sürecinde erkeklerin erkeklikle imtihanı, *Milli Folklor*, 26/104:110-127.
- Zeybekoğlu, Ö. (2009). Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu. Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. Antalya, Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
URL 1: <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/duyurular/sayfalar/b%c4%b0reysel-%c4%b0lahlanmaya-da%c4%b0r-2017-yılı-raporu.aspx> - (Erişim: 11.02.2019)
URL 2: <http://www.umut.org.tr/> - (Erişim: 11.02.2019)
